

“ЁШЛАР ИДИАСФЕРАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ҒОЯВИЙ ТАРБИЯ ВА МАҒКУРАВИЙ ОМИЛЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ СИЁСИЙ АҲАМИЯТИ”

Нурбек Аҳматов Шукурулло ўғли
Ўзбекистон Миллий университети магистранти

Аннотация: Ушбу мақолада ёшлар идиасферасини ривожлантиришда ғоявий тарбия ва мағкуравий омилларнинг иқтисодий сиёсий аҳамияти ҳақида сўз боради. Муаллиф адабий маълумотлар ҳамда ёзма манбаларга таяниб, мавжуд илмий адабиётлар асосида муаммога аниқликлар киритган. Ёшлар идиасферасини ривожлантиришда ғоявий тарбия ва мағкуравий омилларнинг иқтисодий сиёсий аҳамияти бўйича мавжуд ўзига хос ёндашувлар ва назарияларни қиёсий таҳлил этган.

Калит сўзлар: Ёшлар, идиасфера, ривожланиш, ғоя, тарбия, мағкура, омиллар.

Истиқлол жамиятимиз аъзолари, жумладан ёшларнинг ижтимоий-иқтисодий ва маданий-маънавий камолоти учун шарт-шароит яратиш, жамиятнинг келажак тараққиётини таъминловчи куч бўлган ёшларнинг ғоявий-маънавий янгиланишида ҳам зарурий омилдир. Ҳуқуқдорлик жамияти шароитида демократик тафаккурнинг ривожини боис, кузатилаётган маънавий ва ижтимоий-маданий ўзгаришлар ёшлар онгида ижобий дунёқарашни ривожлантирмоқда. Истиқлолнинг қўлга киритилиши туфайли ҳамда миллий тафаккурнинг ривожини боис ёшларда жамиятдаги ижобий ўзгаришларга нисбатан оптимистик кайфиятлар ўсиб бормоқдаки, бу ёшлар идиасферасини ривожлантиришнинг устуворлигини таъминламоқда.

Ҳар бир ижтимоий-тарихий даврда ёшлар муаммоси, маънавиятини юксалтириш, ижтимоий ҳаётда ёшлар иштирокини фаоллаштириш, жамиятда ёшларнинг ўрни, уларда ахлоқий қирраларни ривожлантириш каби масалалар тадқиқига бағишланган бир қатор ишлар қилинган. Жумладан, З.Бўриева ва А. Иброҳимовлар ёшларнинг демографик ҳолати ва оила масаларига бағишланган мақолаларида бугунги шароитда ёшлар миқдор жиҳатидан тез ўсиб келаётганлиги, улар тарбиясига асосий эътибор қаратиш лозимлигига урғу бериб, ёшларнинг жамиятдаги ижтимоий мавқеи, турмуш тарзи, ҳуқуқий маданияти, ёшларнинг демократия ва демократик қадриятларга муносабати, мағкуравий таҳдид шароитида ёшлар тарбияси масалаларига тўхталади. Н. Латипова эса ўз тадқиқотида Ўзбекистон жамияти ижтимоий тизимида ёшларнинг тутган ўрни, Н.Назаров ўзининг тадқиқотида миллий мустақилликни қўлга киритгач, Ўзбекистон олимлари томонидан тарихий қадриятларга муносабат масаласи тубдан ўзгарганлиги, тарихий онгни юксалтириш орқали уларда ғоявий идиасферасини мустаҳкамлаш масалаларига эътибор қаратади. Г.Ғаффарова ва М.Н.Абдуллаевлар ўзларининг тадқиқотларида жамият аъзолари, жумладан ёшларда меҳр ва муҳаббат туйғусини ривожлантириш орқали жамиятнинг маънавий тараққиётини таъминлаш мумкинлиги ғояларини илгари сурганлар [4; 14-15]. Шунингдек, жамият аъзолари маънавиятини юксалтириш масалалари, жумладан одоб, тарбия ва ахлоқий қирраларни ҳамда ғоявий иммунитетни ривожлантириш масалаларига бағишланган. С.Файзиев ва Норматовлар ёшларнинг жамиятдаги мавқеи, жамият социал структурасида уларнинг ўрни, ёшлар таълими ва тарбияси, ёшлар шахсини шакллантиришда тарбиянинг ўрни, жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий асосларини мустаҳкамлашда ҳамда илмий-техникавий тараққиёт

шароитида ёшлар, турли таҳдидлар, жумладан террористик кучларнинг мавжудлиги шароитида ёшларда ideasferanini ривожлантириш масалалари илгари сурилган.

Фуқаролик жамияти асослари мустаҳкамланаётган бугунги кунда ёшларимиз Президент асарларини мутолаа қилиш орқали миллий мустақиллик ғояларига содиқликни ривожлантиришнинг зарурийлиги асосланган. Мутафаккирларимиз ва аждодларимизнинг асарлари ҳам ёшлар ахлоқида ўзликни англаб мустақиллик ғояларига содиқликни таъминлашга хизмат қилаётганлигини эътиборлидир.

Республикамиз ўқув юртлари ва оммавий ахборот воситалари ҳам тарбиявий тарғибот ва ташвиқот ишлари орқали мустақиллик ғояларига содиқлик ҳиссини ривожлантиришга янада ҳисса қўшиши лозимлиги муҳим. Ёшлар онгида бунёдкор ғоялар устуворлигини таъминлаб, ёт ғояларга қарши иммунитетнинг барқарорлигига имконият яратиш зарурий аҳамият касб этади.

Бугунги кунда ижтимоий-маданий, сиёсий-иқтисодий, маънавий-ахлоқий омилларнинг таъсири туфайли ёшларда миллий тафаккур янгича мазмун касб этмоқда. Ушбу жиҳатлар жамиятда эҳтимол тугилаётган ҳар қандай хуружларга қарши ёшлар онгида кучли идиасферани ривожлантирмоқдаки, бу глобал тараққиёт жараёнида турфа таҳдидларнинг кириб келиш эҳтимоли мавжудлиги шароитида уларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш билан бир қаторда, ғоявий-сиёсий жиҳатдан ҳам қўллаб-қувватлаш муҳим. Шу боис, ёшларга ишонч, уларни келажакнинг бунёдкорлари сифатида қараш давлат сиёсати даражасига кўтарилиб, эътибор қаратилаётганлиги қувонарлидир. Ўзбекистон Президенти Ш.М.Мирзиёев таъбири билан айтганда: «Бугунги кунда мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, уни инновацион асосда ривожлантириш, ўз олдимизга қўйган кўп қиррали ва мураккаб вазифаларни амалга ошириш мақсадида биз замонавий ва креатив фикрлайдиган, ҳар қандай вазиятда ҳам масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган, ғайратшижоатли, интеллектуал салоҳияти юксак, ватанпарвар ёш кадрларга давлат ва жамият бошқарувида муҳим вазифаларни ишониб топширмоқдамиз» [2; Б. 491].

Миллий истиқлол туфайли шакланган демократик тафаккур жамият аъзолари, хусусан ёшларга янги имкониятларни вужудга келтириб, ўзига хос масъулиятни ҳам юклади. Янгича фикрлаш, миллий кадриятларга ижобий муносабат, уларнинг умуминсоний кадриятлар тизимидаги ўрнини теран ҳис этиш имконини берди. Шу билан бир қаторда ўзликни англаб, ўтмишга ҳолисона муносабатда бўлиш, яқин ўтмиш воқеаларини танқидий-таҳлилий нуқтаи-назардан идрок этиш ёшлар ижтимоий-маданий ва маънавий фаолиятининг ажралмас қисмига айланди.

Ёшларга берилган яна бир таърифда: «Ёшлар – ёш хусусиятлари, ижтимоий ҳолатининг ўзига хослиги билан ажралиб турувчи ижтимоийдемографик гуруҳ», - дейилади [13; Б. 121]. Ёшлар ижтимоий ҳолатининг ўзига хослиги шу билан характерланадики:

Ёшларда билим олиш имкониятлари нисбатан кенгрок;

Уларда касб танлаш имконияти чуқуррок;

Ушбу даврда ёшлар бир неча гуруҳга бўлиниб кетади, чунончи, ўқувчи, талаба, шогирд, устоз, муайян соҳа ходими, оилали, бўйдоқ ва ҳ.к.

Ёшларнинг ёш ва имконият хусусиятларидан келиб чиқиб, ушбу даврда маънавий-ахлоқий қирралар ривожланиб, мустаҳкамланади.

Яна бир таърифда: «Ёшлар муҳим ижтимоий гуруҳ сифатида жамиятда ўзгаришлар индикатори бўлиб, жамият тараққиётининг потенциалини белгилайди» [5; Б. 138], - дейилади. Юқоридаги таърифлар ўрганилаётган муаммонинг у ёки бу томонларини қамраб олади, албатта. Бизнинг фикримизча: Ёшлар жисмоний ва маънавий-ахлоқий жиҳатдан динамик ўсишда бўлиб, жамият тараққиётини таъминловчи потенциал куч

сифатида ижтимоий-сиёсий, маънавий-маданий ва иқтисодий ҳолати ва дунёқараши шаклланиб, ривожланишда бўлган ижтимоий гуруҳдир.

Ёшлар идиасферасини ривожлантириш бугунги глобал тараққиёт шароитида зарурий бўлиб, эҳтимол тутилган ғоявий таҳдид ва хуржлар ушбу хусусиятнинг устуворлиги орқали бартараф этилади. Маълумки, ғоя муайян мақсадлар ҳосиласи сифатида жамият аъзолари фаолиятини йўналтирувчи маънавий-руҳий кучдир. Ғоя жамият аъзолари мақсадларини ифодалайди. Бундай мақсад умуммиллий даражада эътироф этилса миллий ғоя тарзида намоён бўлади. «Миллий ғоя – миллий онгни уйғотувчи, миллатнинг ўзлигини англатувчи, ўзига хосликка, менталитетга «киёфа» бахш этувчи, миллий руҳият, ғурур, ифтихор, эътиқод ва масъуллиқ туйғуларини шакллантирувчи фикрдир» [10; Б. 24]. Демак, миллий ғоя миллатнинг ички маънавий-руҳий оламида мужассам бўлган орзу-мақсадлар ифодаси сифатида жамият тараққиётини белгиловчи стратегик йўналишдир. Яъни, «...миллатнинг ўтмиши, бугуни ва истиқболини англашни ўзида мужассамлаштирган, унинг этноижтимоий бирлик сифатидаги туб манфаатлари ва мақсадларини ифодалайдиган, тараққиётга хизмат қиладиган ғояга миллий ғоя дейилади» [11; Б. 15].

Умуман олганда жамиятнинг ижтимоий тизимида ёшлар ва ғоявий идиасфера масалаларининг назарий-методологик таҳлили мустақиллик шароитида миллий фанимизнинг ривожини таъминласа, иккинчи томондан ёшларнинг маънавий-ахлоқий мукамаллигини, демократик-ҳуқуқий давлат шароитида ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишнинг концептуал жиҳатларини кўрсатувчи тадқиқот сифатида ҳам муҳимдир.

Фуқаролик жамияти шароитида ва бугунги глобаллашув жараёнида ёшлар маънавий-ахлоқий тарбияси ўзига хос ўрин тутиб, жамият социал тизимида етакчи қатлам бўлган ёшларнинг баркамол ривожини бевосита турфа таҳдидларга қарши улар онги ва қалбидаги ғоявий идеасферасининг даражасига боғлиқ.

ХУЛОСА

Бугунги, янгиланаётган Ўзбекистон шароитида ёшлар ахлоқида позитив жиҳатлар ҳамда улар орасида миллий ва умуминсоний қадриятлар тарғибини, миллатлараро муносабат маданиятини тарғиб этиш зарур. Ушбу усуллар орқали ёшлар орасида умуминсоний цивилизацияга хос хусусиятларни, ватанпарварлик, фуқаровий бирлик каби хислатларни ривожлантириш лозим.

Шу сабабли, ушбу муаммо жамият аъзоларидан доимий диққат эътиборни тақозо этади. Зеро, ҳар қандай жамият истиқболни бевосита ёшлар ахлоқидаги ижобий хусусиятлар ривожига боғлиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар (References):

1. Мирзиёев Ш. (2018) Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2018. – Б. 504-505.
2. Мирзиёев Ш. (2018) Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. Том 2. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2018. – Б. 491
3. Бўриева З., Иброҳимов А. (1998) Ёшларнинг демографик ҳолати ва оила //Ижтимоий фикр. 1998. №2. – Б. 129.
4. Латипова Н. (2004) Молодёж в социальной структуре Узбекистанского общества // Ижтимоий фикр – Инсон ҳуқуқлари. 2004. №3. – С. 138.
5. Маънавият: асосий тушунчалар изоҳли луғати (2009) /ЎзР Президенти ҳузуридаги ДЖҚА, Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти; таҳрир ҳайъати: Х. Султонов ва бошқ.; тузувчи ва масъул муҳаррир Қ.Назаров. – Т.: Ғафур Ғулом, 2009. – Б. 152.

6. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. (2007) – Т.: Академия, 2007. – Б. 191.
7. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар (қисқа изоҳли тажрибавий луғат). – (2002) Т.: Янги аср авлоди, 2002. – Б. 179.
8. Назаров Н.А. (2020) Ўрхун-Енисей ёзувлари моҳиятини талқин этишнинг аҳамияти //Илим ҳам жамаиет: илимий-методикалик журнал. Ажинияз атиндаг ЎИ Нокус мамлекеттик Педагогикалик Институти. – Нокус, 2020. -№4.– Б. 102.
9. Отамуратов С. (2005) Миллий ривожланиш фалсафаси. – Т.: Академия, 2005. – Б. 24.
10. Очилдиев А. (2004) Миллий ғоя ва миллатлараро муносабатлар. – Т.: Ўзбекистон, 2004. – Б. 15.